

Кома і крапка з комою у безсполучниковому складному реченні

Вправа «Іван на гачку»

Опис. Вправу можна використати для перевірки чи закріплення знань учнів з цієї теми. Завдання учнів полягає в тому, щоб об'єднати комплекти речень, які містяться у вправі, у складне безсполучникове речення, розставляючи відповідні розділові знаки. У тексті розповідається історія про школяра, який постраждав від онлайн-шахрайства. Вправу можна провести в інтерактивному форматі, який описано нижче, або запропонувати як самостійну письмову роботу (попередньо роздрукувавши текст, із яким працюватимуть учні).

Учень має знати

- » основні ознаки безсполучникових складних речень;
- » правильну інтонацію у безсполучникових складних реченнях.

Учень має розуміти

- » смислові відношення між частинами безсполучникового складного речення;
- » різницю між безсполучниковими складними реченнями та сполучниковими (складносурядними і складнопідрядними).

Учень має вміти

- » знаходити в тексті безсполучникові складні речення;
- » правильно ставити розділові знаки між частинами безсполучникового складного речення та обґрунтовувати їх;
- » знаходити та виправляти пунктуаційні помилки на вивчені правила.

Вправа «Іван на гачку»

Мета

- » сформувати розуміння, як можна протидіяти фішингу, шляхом інтеграції з темою безполучникового речення.

Уміння і навички з інфомедійної грамотності

- » особиста кібербезпека (протидія онлайн-шахрайству, шкідливим програмам);
- » менеджмент приватності, розуміння цифрового сліду.

Що необхідно підготувати до уроку

- » мультимедійний проектор, комп'ютер та екран;
- » презентацію до уроку;
- » роздатковий «Речення для завдання».

Частина 1

Спираючись на інформацію з підручника, **ПОЯСНІТЬ** учням правила вживання коми та крапки з комою у безполучниковому складному реченні. Дайте учням час потренувати свої навички, виконавши 1–2 прості вправи.

ОБ'ЄДНАЙТЕ клас у три команди: намагайтеся формувати команди так, щоб у кожній групі було по декілька найвправніших учнів, щоб сили були рівними. **ЗАПРОПОНУЙТЕ** учням обрати капітанів команд. **ПОПРОСИТЬ** їх поставити парти і стільці так, щоб було зручно працювати у групі та спостерігати за тим, що відбувається на екрані/проекторі.

ПІДСУМУЙТЕ процес формування команд, давши назву кожній із них: одну групу оголосить командою «Кома», другу — «Крапка з комою», а третю — «Крапка».

ЗАПРОПОНУЙТЕ кожній із команд дістати по 3 аркуші й намалювати на них свої розділові знаки. Після цього дайте 1–2 хвилини ще раз повторити, за яких умов у безполучниковому складному реченні ставимо кому, коли — крапку з комою, а коли два прості речення не можуть утворити єдине складне безполучникове і між ними варто поставити крапку. Зверніть увагу учнів на те, що знання цих правил дає значну перевагу в майбутній грі.

ПРИМІТКА. Для цього завдання найкраще підійдуть стікери — папірці для заміток із клейкою смужкою. Їх буде зручно, наприклад, приклеювати до екрана/проектора, а також вони не залишать на ньому слідів.

ПОЯСНІТЬ правила подальшої гри:

- На екрані/проекторі по черзі з'являтимуться набори простих речень.
- Ви маєте уважно прочитати ці речення і зрозуміти, чи можливо об'єднати їх у складне безполучникове

Для приміток:

Кома і крапка з комою у безполучниковому складному реченні

Для приміток:

Series of horizontal dotted lines for taking notes.

речення, а також вирішити, який розділовий знак — кому, крапку з комою чи крапку — варто поставити між ними. Якщо цей розділовий знак належить вашій команді, підготуйтеся до активної мозкової та рухової діяльності.

- Підказки в процесі пошуку рішення вам забезпечать, по-перше, тема сьогоднішнього уроку, а по-друге, відповідний параграф підручника.
- На те, щоб прочитати речення і підготувати свою відповідь, у вас буде лише одна хвилина. Важливо, щоб ваше рішення було командним і мало чітке обґрунтування.
- Щойно ви вирішили остаточно, беріть аркуш із вашим розділовим знаком і вибігайте до екрана/проектора та ставайте в тому місці, де його потрібно вжити.
- Ви можете вибрати кількох учасників із вашої команди, які будуть «гінцями», тобто виходитимуть із розділовим знаком до дошки. Зверніть увагу, що в деяких випадках об'єднання у складне безсполучникове потребуватимуть 3–4 прості речення. А це означає, що між ними потрібно буде поставити більш ніж один розділовий знак, а інколи — декілька різних знаків.

ПРИМІТКА. Перед стартом можна запропонувати учням грати не на інтерес, а на результат. У такому разі накресліть на дошці загальну таблицю, де фіксуватимете результати команд, і заповнюйте її після кожного речення. Якщо команда дає правильну відповідь, нарахуйте їй +1 бал. Якщо команда пропустила своє речення чи вийшла на чуже, поставте -1 бал. Але оскільки в завданні не зберігається рівномірність правильних відповідей для кожної з команд, спробуйте ввести додаткові номінації: команда, яка допустила найменшу кількість зняття своїх балів; команда, яка найшвидше вибігала до екрана/проектора тощо.

ЗАПИТАЙТЕ учнів, чи всі зрозуміли правила. Можете попросити їх стисло проговорити правила вголос.

ПІДГОТУЙТЕ презентацію до уроку. У ній є комплекти речень, що потребують об'єднання у складне безсполучникове. У них зашифрована історія про хлопця, який постраждав від фішингу. Таку назву має один із видів онлайн-шахрайства. Наприклад, зловмисники створюють сайт, який зовні схожий на відомий ресурс, і намагаються виманити персональні дані онлайн-користувачів: номер банківської картки, логіни та паролі, адресу проживання тощо.

Увімкніть на екрані презентацію до уроку і покажіть учням перший слайд із реченнями. Засічіть одну хвилину (можете скористатися стаціонарним годинником чи секундоміром у телефоні), поки учні обдумуватимуть свою відповідь.

Щойно час спливе, **ЗАПРОПОНУЙТЕ** вийти до дошки тій команді, яка вважає, що саме її розділовий знак варто використати в реченні. Попросіть учня, що вийшов, стати або поставити аркуш із розділовим знаком у тому місці, де він мав би стояти в цьому реченні. Якщо до дошки вийдуть одразу декілька команд, не страшно.

Спробуйте утворити з цих частин складне безсполучникове речення

жив собі школярик Іван у нього було незвичне хобі — проводити час в інтернеті та соціальних мережах

Спробуйте утворити з цих частин складне безсполучникове речення

Щодня, повертаючись зі школи додому, Іван всідався за стіл комп'ютер радо прокидався, до глибокої ночі відкриваючи хлопцю різні частини земної кулі.

між банківськими картками. Найчастіше шахраїв цікавить така персональна інформація: логіни та паролі, дані банківських карток, пін-коди до них, дата народження тощо. Для ілюстрації своєї розповіді можна використати відповідні слайди з презентації до уроку.

ЗАПИТАЙТЕ учнів:

- Чому логін і пароль — цінна інформація? (*Логін і пароль в інтернеті — як паспорт громадянина України в реальному житті. Вони відкривають доступ до важливої інформації, наприклад листування. Якщо шахраї дізнаються їх, то зможуть вкрати профіль або публікувати наклепи від нашого імені. Якщо ми пишемо особисте повідомлення, воно має залишитися особистим.*)
- Хто, крім вас, може знати ваші логіни й паролі? (*Ніхто! Паролі та логіни мають бути таємницею для інших. Ні батьки, ні кохана людина не можуть просити в нас ці дані. Адже довіра до рідних ніяк не пов'язана з розголошенням особистих даних. Навпаки, якщо близькі справді піклуються про нас, вони ніколи не проситимуть про це. У кожного з нас є свої особисті межі, персональний інформаційний простір, і важливо їх поважати.*)
- Через що Іван потрапив на гачок фішерів? Що було причиною цієї ситуації? (*По-перше, він був неуважний і поспішав, по-друге, він здійснював вхід у соцмережу з нового комп'ютера, тобто мав знайти в пошуковнику сайт і ввести свої логін і пароль.*)
- Якими можуть бути наслідки фішингу? (*Зловмисники можуть вимагати гроші чи вкрати їх, можуть поцупити профіль у соціальній мережі, встановити на комп'ютер чи смартфон шкідливе програмне забезпечення.*)
- Як можна уникнути фішингу? Як варто поводитися в інтернеті, щоб не стати жертвою шахраїв? Поділіться своїми методами. (*Учні діляться своїми думками та досвідом.*)

ПІДСУМУЙТЕ урок, повторивши поради від учнів і доповнивши тими, які ще не було проговорено:

- Звертати увагу на повідомлення в пошукових системах і браузерах. Якщо фішингові сайти створено давно, їх відповідним чином маркуватимуть. Приклад такого маркування є в презентаціях до уроку.
- Не використовувати один набір логіна й пароля для усіх сайтів в інтернеті. Адже якщо одного разу ввести свої дані на шахрайському сайті, то зловмисники заволодіють усіма вашими профілями.
- Бути в мережі уважним, не поспішати, добре придивлятися до адрес сайтів, на які заходимо.
- Уважно читати есемес-повідомлення, повідомлення у месенджерах, листи в електронній скриньці, особливо якщо вони пропонують перейти за певним посиланням. Краще впевнитися, що цей лист надійшов від справжнього адресанта.
- Де це можливо, налаштувати багатфакторну автентифікацію — розширену систему входу в профіль, більшу за стандартне введення логіна й пароля. Завдяки цьому, наприклад, сайт додатково просить користувачів

Приклад фішингового сайту

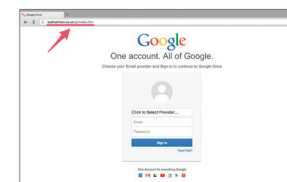

Сайт нагадує сторінку для входу в соціальну мережу Facebook, але має іншу URL-адресу.

Джерело: https://dripapp.eu/content/facebook/2017/10/oct11_copy.png

Приклад фішингового сайту

Сайт нагадує сторінку для входу в Google-акаунт, але має іншу URL-адресу.

Джерело: <https://openstax.com/ask/ask/question/2017-10-11-copy.png>

Приклад фішингового сайту

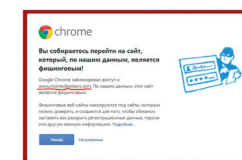

Сповіщення нагадує повідомлення від служби підтримки соціальної мережі Instagram, але, натиснувши на кнопку для зміни паролю, користувач перейде на шахрайський ресурс.

Джерело: <https://bit-zens.ru/wp-content/uploads/2017/10/instagram-hack-2.jpg>

Як захиститися від фішингу?

Приклад повідомлення, яке бачать користувачі браузерів Chrome при переході на фішинговий сайт.

Джерело: <http://publintergroup.ru/images/frames/Phishing-screenshot.png>

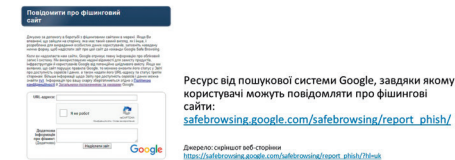

ввести спеціальний код, який було надіслано есемес-повідомленням, чи підтвердити дії за допомогою сканування відбитка пальця тощо.

- Повідомляти про сайти, якщо ви запідозрили їх у фішингу. Це можна робити, наприклад, через спеціальну форму від пошукової системи «Гугл» [2]. Отримавши скаргу від користувачів, компанія перевіряє онлайн-ресурс і надалі відповідно маркує його.

Як захиститися від фішингу?

№	Правильні речення	Розділовий знак	Пояснення
1	Жив собі школярик Іван. У нього було незвичне хобі — проводити час в інтернеті та соціальних мережах.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
2	Щодня, повертаючись зі школи додому, Іван всідався за стіл; комп'ютер радо прокидався, до глибокої ночі відкриваючи хлопцеві різні частини земної кулі.	крапка з комою	частини речення зберігають відносну самостійність і мають у своєму складі ще розділові знаки, зокрема коми
3	Минали дні, минали вечори, минали свята.	кома	часова послідовність подій у реченні
4	Іван сидів в інтернеті, не звертаючи уваги на навколишній світ. Таке безтурботне життя повністю влаштовувало хлопця.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
5	Фото, лайки, пости, коментарі. В Івановій голові були тільки соцмережі.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
6	Мати просила Івана припинити, батько намагався його покарати, бабуся влаштовувала скандали.	кома	одночасність/послідовність подій у реченні
7	Іван же надягав навушники, втікаючи у віртуальний світ. Соцмережі і далі ставили на паузу спокійне, неспішне, врівноважене життя хлопця.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
8	Чергові вихідні Іван знову провів перед монітором. Батьки зважилися на радикальний крок.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
9	Усі Іванові гаджети: комп'ютер, смартфон, планшет — опинилися під замком; хлопець засумував, не опустивши руки.	крапка з комою	частини речення зберігають відносну самостійність і мають у своєму складі ще розділові знаки, зокрема при однорідних членах речення з узагальнюючим словом
10	Однокласники розповіли йому про вільний доступ до соцмереж у шкільній бібліотеці. Замість класу, Іван попрямував у віртуальний світ.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
11	Він швидко забіг до бібліотеки, сів за комп'ютер, перейшов за першим посиланням; соціальна мережа знову зробила школяра своїм вірним прибічником, постійним бранцем.	крапка з комою	частини речення зберігають відносну самостійність і мають у своєму складі ще розділові знаки, зокрема коми

12	Вдома Іван сидів за підручниками з думкою про наступний день у школі, в бібліотеці, в соцмережах. Синові зміни сподобалися батькам.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
13	Вранці мама вирішила віддячити Іванові, повернувши хоча б смартфон. Хлопець був на сьомому небі від щастя.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
14	Смартфон увімкнувся, Іван підключився до інтернету, телефон радо задзвенів.	кома	часова послідовність подій у реченні
15	На екрані школяр побачив повідомлення від прихованого абонента. А потім він прочитав його і кілька хвилин сидів нерухомо, скований страхом.	крапка	з частин неможливо утворити безсполучникове речення, оскільки друга частина починається зі сполучника
16	Іван мовчки зібрав рюкзак, сніданок лишився самотужки стояти на столі.	кома	часова послідовність подій у реченні
17	Дорогою до школи Іван завітав на роботу до тата. Хлопець попросив у нього грошей нібито на шкільну екскурсію.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
18	Батько помітив хвилювання сина, обійняв його, поцікавився справами в школі; Іван намагався тримати себе в руках.	крапка з комою	частини речення зберігають відносну самостійність і мають у своєму складі ще розділові знаки, зокрема коми
19	Розплакавшись, хлопець розповів про есемес-погрози, про зловмисників. Вони залякували Івана, хотіли опублікувати його листування з друзями в соціальній мережі, вимагали грошей.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
20	Батько підтримав сина, вони вирішили провести власне розслідування, вивести зловмисників на чисту воду.	кома	часова послідовність подій у реченні
21	Після розповіді батьку про бібліотеку все стало на своїй місці. Неуважного хлопця спіймав на гачок фальшивий сайт.	крапка	речення не становлять одне семантичне ціле
22	Зловмисники замаскували свій сайт під головну сторінку соцмережі. Тож Іванові паролі стали відомими шахраям.	крапка	з частин неможливо утворити безсполучникове речення, оскільки друга частина починається зі сполучника

 ПРИМІТКА. Щодо п. 21, може бути подвійне трактування: між цими реченнями простежується пояснювальне значення, друга частина речення розкриває, доповнює зміст першої частини (Після розповіді батьку про бібліотеку все стало на своїй місці [а саме; що саме стало на своїй місці]: неуважного хлопця спіймав на гачок фальшивий сайт). Тому, якщо розглядати окремо ці два речення, то можна поставити між ними двокрапку. Але оскільки пояснення одним реченням не обмежується, і наступні, останні, два речення із вправи також доповнюють зміст речення про те, що все стало на своїй місці, то ставимо крапку.

СЛОВНИК

Онлайн-шахрайство, кіберзлочин — злочин, який скоїли в інтернеті за допомогою комп'ютерної техніки.

Логін — унікальний ідентифікатор, за допомогою якого онлайн-ресурс розпізнає користувача.

Пароль — таємна особлива комбінація символів, створена певним користувачем, у разі правильного введення якої онлайн-ресурс зможе відкрити доступ до його профілю.

Фішинг — це один із видів комп'ютерних або кіберзлочинів, різновид комп'ютерного шахрайства. Суть фішингу полягає в тому, що фішери прагнуть за допомогою комп'ютерних технологій дізнатися особисті дані користувачів інтернету, щоб надалі, використовуючи цю інформацію, заволодіти їхніми коштами.

Фішер — кіберзлочинець; шахрай, що займається фішингом.

Хакерська атака — віддалені дії зловмисників чи створених ними програм задля захоплення даних комп'ютерів, здобуття контролю над їхніми ресурсами чи виведення з ладу.

ДЖЕРЕЛА

1. Report Fishing page [Електронний ресурс] // Google Safe Browsing. — Режим доступу до ресурсу: https://safebrowsing.google.com/safebrowsing/report_phish/.
2. Виявилось, що не фішинг. Чому досі працює близнюк вебсторінки НАЗК? [Електронний ресурс] // Детектор медіа. — 24.10.2018. — Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/347ojlk>.
3. Як захиститися від фішингу та повідомити про нього [Електронний ресурс] // Google Довідка. — Режим доступу до ресурсу: <https://support.google.com/websearch/answer/106318?hl=uk>.

Для приміток:

АВТОРКА: Наталія Гринюк

ВИВЧАЙ ТА РОЗРІЗНЯЙ:
інфо-медійна грамотність

Матеріали розроблені в рамках проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність», який виконується IREX за підтримки посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією української преси. Використання матеріалів дозволене лише з некомерційною метою і за умови посилання на проєкт та IREX.